3.10.2024

Asunto- ja ympäristöjaosto

Maaret Väänänen
Ohjelmapäällikkö

TAE 2025 Luku 35.10
Luonnonsuojelun tilanne ja rahoitus, tavoitteet ja niiden saavuttaminen (ml. ohjelmien eteneminen)

HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Yleistä

Talousarvioesityksen 35.10. -luvun mukainen luonnonsuojelun rahoitus on vuonna 2025 noin 103 miljoonaa euroa, sisältäen momentit 35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot, 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät sekä 35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot. Rahoitusta on noin 0,7 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2024 talousarviossa. METSO-ohjelman ja Helmi-elinympäristöohjelman soiden suojeluun esitettiin budjettiriihen yhteydessä 1,75 M€ lisäys momentille 35.10.63.

Luonnonsuojeluvarojen pääasiallisia käyttökohteita ovat Helmi-elinympäristöohjelma, METSO-ohjelman toimeenpanon jatkaminen sekä Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Luonnonsuojeluvaroista rahoitetaan myös mm. laji-, luontotyyppi- ja maisemansuojeluun liittyviä toimia, avustuksia luonnonvaraisten eläinten hoitoloille ja Luontopaneelin toiminta.

Luonnonsuojelun rahoitus talousarvioissa vuosina 2021-2024 ja talousarvioesityksessä 2025 sekä kohdistuminen Helmi- ja METSO-ohjelmiin, milj. €

Momentti	2021	2022	2023	TA 2024	JTS 2025
35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot	**37,6** Helmi: 28	**25,7** H: 23,3	**12,8** H: 9	**15,6** H: 12	**15,5** Helmi: 12
35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot	**56,1** METSO: 38 Helmi: 10	**44,1** M: 27 H: 7,5	**46,6** M: 24 H: 5	**37,6** M: 20 H: 5	**39,4** METSO:21 Helmi: 5,5
35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät	**70,9** Helmi: 14,5	**58,1** H: 13	**50,7** H: 3	**49,6** H: 4	**48,4** Helmi: 4

1. Helmi-elinympäristöohjelma

Helmi-elinympäristöohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen ohjelma, jonka avulla parannetaan heikentyneiden luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen tilaa koko maassa. Helmi-ohjelman toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja usean organisaation yhteistyöhön. Kohteina ovat lintuvedet, suot, metsät, perinneympäristöt sekä pienvedet ja rannat. Ohjelmassa on asetettu heikentyneiden tavoitteita vuoteen 2030 ulottuvia tavoitteita sekä luonnonsuojelualueille että niiden ulkopuolisille alueille. Helmi-ohjelma on keskeinen osa kansallisten ja kansainvälisten luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden toimeenpanoa.

Vuoden 2024 syyskuun loppuun mennessä Helmi-ohjelmassa on koko ohjelman aikana suojeltu soita yli 26 000 hehtaaria, ennallistettu soita yli 19 000 hehtaaria ja kunnostettu eri elinympäristöjä yli 500 kohteella. Metsiä on hoidettu yli 500 kohteella, mikä on sisältänyt niin lehtojen ja paahdeympäristöjen kuin lajikohteidenkin hoitoa sekä ennallistamispolttoja suojelualueiden metsissä Purouomia on kunnostettu lähes sata kilometriä ja poistettu kalojen vaellusesteitä. Rantaluonnon, kuten hiekkarantojen ja dyynien, työkohteita on valmistunut jo 50 kappaletta. Helmi-ohjelmassa on kuluneiden vuosien aikana kunnostettu myös yli 3000 hehtaaria perinneympäristöjä.

Luonnonsuojelun rahoituksesta kohdentuu Helmi-ohjelman toteutukseen vuoden 2025 talousarvioesityksessä yhteensä noin 21,5 miljoonaa euroa. Tästä noin 5,5 miljoonaa euroa ohjautuu soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63. Noin 12,0 miljoonaa euroa kohdentuu etenkin ELY-keskusten kautta muun muassa ostopalveluina ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.21. Lisäksi samalta momentilta maksetaan ympäristöministeriön kuluja ohjelman toimeenpanoon sekä SYKEstä hankittavia asiantuntijapalveluita ohjelman toimeenpanon tueksi. Näiden lisäksi Metsähallituksen rooli Helmi-ohjelman toimeenpanossa on keskeinen. Vuoden 2025 talousarvioesityksestä Metsähallituksen Luontopalvelujen Helmi-ohjelman toimeenpanoon kohdistuu n. 4 miljoonaa momentilta 35.10.52.

Ohjelman ympäristöministeriön hallinnonalan vastuulla olevista toimenpiteistä on vuoden 2024 loppuun mennessä saavutettu arviolta noin 32,5 % vuoteen 2030 ulottuvista tavoitteista. Nykyisellä ohjelman resurssitasolla Helmi-ohjelman valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista tavoitetasoa ei saavuteta vuoteen 2030 mennessä.

2. METSO-ohjelma

Maanomistajien vapaaehtoisiin suojelutarjouksiin perustuva METSO-ohjelma on edennyt ympäristöministeriön osalta aikataulussaan. Valtioneuvoston vuonna 2014 hyväksymän periaatepäätöksen mukaan suojelun tavoitteena on ympäristöministeriön osalta 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita vuoteen 2025 mennessä. Syyskuussa 2024 tästä tavoitteesta on toteutettu noin 99 % eli noin 95 000 hehtaaria ja METSO-ohjelman kokonaistavoite tullaan saavuttamaan vuoden 2025 loppuun mennessä.

Vuoden 2025 luonnonsuojelun määrärahataso mahdollistaa METSOn vuositavoitteeksi noin 3 200 hehtaaria. Määrärahaa varataan momentilta 35.10.63 tähän tarkoitukseen alustavasti

noin 21 miljoonaa euroa. METSOn alueelliset tavoitteet on saavutettu Pohjois-Suomesta alkaen. Toteutuksen painopisteen siirtyessä etelämmäs nousee keskimääräinen suojeluhehtaarin hinta suojelualueiden ollessa etelässä keskimääräistä runsaspuustoisempia. METSO-ohjelman painopiste on tällä hetkellä eteläisessä Suomessa, mutta parhaat kohteet pyritään saamaan suojelun piiriin eri puolilta maata. Suomen EU:n biodiversiteettisitoumuksiin liittyvä yksityismaiden vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojelu on tarkoitus rahoittaa METSO-ohjelman kautta.

METSO-ohjelman vastaanotto on maanomistajien keskuudessa hyvä ja he ovat tarjonneet alueita suojeluun edelleen aktiivisesti. Suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason, joskin alueellisesti tarjonnassa on merkittäviäkin eroja. METSO-ohjelman jatkokaudesta 2026–2030 on kirjaus valtioneuvoston Helmi-ohjelmaa koskevassa päätöksessä uusine tavoitteineen**.** METSO-ohjelman jatkokauden valmistelu on aloitettu ja uusi ohjelmakausi pyritään saamaan voimaan ilman katkosta vuoden 2026 alusta alkaen.

3. Metsähallituksen luonnonsuojelutehtävät

Metsähallituksen Luontopalvelujen osalta talousarvioesitys vuodelle 2025 on hieman pienempi kuin vuonna 2024. Määrärahaa ympäristöministeriön pääluokassa (35.10.52) on vuoden 2024 talousarvioon verrattuna n. 1,2 miljoonaa euroa vähemmän. Metsähallituksen luontopalveluilla on keskeinen rooli valtion hallinnassa olevien luonnonsuojelualueiden hoidossa, heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisessa sekä lajien ja luontotyyppien inventoinnissa ja seurannassa. Metsähallituksen luontopalvelut on siten keskeisesti tukemassa lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehityksen pysäyttämistä ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallista toimeenpanoa. Helmi-ohjelman toimeenpanoon kohdistuu vuosien 2024 ja 2025 talousarvioesityksistä noin 4 miljoonan euroa vuodessa, minkä avulla ohjelman toteutus etenee n. 4 % vuositahdilla Luontopalvelujen kokonaistavoitteesta. Laskennallisesti Helmi-ohjelman etenemisen tulisi Luontopalvelujen osalta olla vuosina 2025-2030 11 % vuodessa, jotta kokonaistavoite saavutettaisiin.

Tuottavuusohjelman säästö Luontopalveluille vuodelle 2025 on 200 000 euroa, mutta sen ei ennakoida kohdentuvan varsinaisiin luonnonsuojelun edistämistehtäviin.